

Спогади кота Сивка

Надія Кибальчич

Тяжко мені жилося у моєї хазяйки. Ніколи вона не давала мені того, що сама їла, давала тільки те, що їй не було потрібне. Було їсть вона — вечеряє, чи що, — а я сиджу під столом, від страви так чудово пахне, що в мене аж уста тремтять, а нема ніякої надії скуштувати її. Ох, яка то мука сидіти під столом, коли на йому смачні запашні страви! І такі вони близькі, і такі вони разом недосяжні, мов були десь аж в іншому будинку...

Хазяйка моя часто зачиняла мене в коморі на цілу ніч і не ставила пити. Та ще й перед тим вона не давала мені нічого вечеряти, казала, що я як наїмся, то не схочу ловити миші. Але вона помилялась, бо коли я був голодний та ще як мені хотілося пити, то я не міг часом і однієї миші впіймати. Бував тоді я завжди такий роздратований, сумний і все мені якось не вдавалося. Та хіба я ловлю миші тільки тоді, як їсти хочеться? Більше — щоб розважитись. Хіба, наприклад, ті пани, що ходять на полювання, того вбивають стільки птахів, що голодні? Навпаки!..

Моя хазяйка називала мене злодієм. Скажу щирю правду! Траплялось часом, що на столі стояло м'ясо або молоко, а в хаті не було нікого, окрім мене; траплялося, що тоді я був дуже голодний або мені хотілося з'їсти чого-небудь ласенького. Чому людям можна ласувати, а мені ні? Ну, і траплялось, що я куштував того м'яса чи молока, а хазяйка мене за це тяжко карала. Я розумію і признаюся, що бував злодієм, але злодієм зробила вона мене сама: коли б добре годувала, я ніколи б не брав нишком.

Товариства у мене не було ніякого. Я жив у моєї хазяйки сам. Мав кілька знайомих сусідів, та й то здебільшого не дуже-то приємних. Наприклад, була одна сусідка, найближча, така вона мура, швидка та сердита. На всіх вона завсіди гнівалася. Це мені було тим більше прикро, що я любив лежати в їх у садку під кущем, біля кухні. Там, властиво, була наша харчівня, чи то б сказати ресторація. Бувало часом з усього кутка збігаємося туди їсти. Пані і наймичка були там дуже добрі та виносили нам щодня миску з недоїдками.

Але їсти можна було тільки тоді, коли не приходила гнівлива Мурка — її боялись навіть найсміливіші. Тільки, було, погляне своїми карими очима, то аж дух заб'є від жаху! На щастя, вона надвірньою їжею гордувала, бо її дуже добре годували в хаті. Хіба іноді знічев'я піде язика пополоскати.

Раз, пам'ятаю, винесла наймичка шматочки хліба, помащені борщем. Тільки я взяв у зуби шматочок, коли, несподівано, — сусідка з хати до мене. Я так і завмер! Задрав голову — і ні руху, але шматок таки міцно держу. Підійшла Мурка та давай мені ні з того ні з сього голову вилизувати. Ох! Все одно, як би бомба біля мене крутилася та могла щохвилини вибухнути...

Я просто скам'янів. Полизала мені голову, вуха. Потім покинула лизати і почала обгризати той шматок, що я держав у зубах. Попоїсть і полиже мене, попоїсть і полиже. Як уже майже нічого не залишилося, вона покинула і пішла воду пити, а я

проковтнув те, що в роті залишалося. Тільки я це зробив, як вона знову до мого рота. Як побачила, що в мене вже нічого нема, як підійме обидві лапи, як учепиться мені в уха, так аж світ потемнів! Але ворухнутися, тікати я боявся. В таких випадках у мене дубіють лапи і я не можу рушити з місця. Біла мене, скільки хотіла. Потім сіла чистити нігті, що позабавала мою шерстю. Я ще трохи посидів не ворухаючись, щоб не звернути на себе її уваги, а тоді пішов і ліг під свій куш. Вуха в мене дуже боліли, і серце шпарко тіпалося. Охоче б я віддячив лихій сусідці, але боявся. Краще її не займати.

Лежу й бачу: вилазить з покоїв її синочок-одиночок. Вже котище чималий, пора вже своїм розумом жити, а він і досі малого вдає, до матері як прив'язаний. Правда, що не по своїй волі — мати так хоче. А чого вона хоче, те так і буде, це вже всім відомо. Синочок той, мов навмисне, вдався незграбою: ноги височенні, наче в лелеки, сам довгий-довгий та тонкий, і хвіст довгий, і шия довга. Ходить, мов сплутаний. Як побачила Мурка, що він вийшов, — та прожогом до його! Стала лапою завертати назад до хати. То що заверне його на один бік, а він на другий повертається і все-таки наближається до садка. Водилися вони, водилися, аж поки опинилися біля груші. Тут молодець плиг на дерево! Мати за ним. А він на самий вершечок. Далі вже лізти нікуди! Тоді Мурка вхопила сина за хвіст і ну тягти його щосили вниз. Той учепився всіма лапами за дерево, щоб не впасти. А вона його тягне. Тут я побачив, що може статися нещастя, і зважився обізватися:

— Сусідко, вибачайте мою сміливість, але я повинен вам нагадати, що коли ви тягтимете його за хвіст, а він не вдержиться і впаде додолу, то може забитись або і вбитись.

Сусідка зараз випустила хвоста і стала спускатися вниз, кличучи за собою сина. Той, видно, і сам був не рад, що так високо опинився. Але злізти не вмів. Крутився, крутився і поліз униз головою. Так роблять тільки малі кошенята, поки не навчаться лазити як слід. Але такому котюзі зовсім уже соромно було не вміти цього. Звичайно, що в його зараз закрутилась голова і він мусив швидко повернутись головою вгору. Прип'явся знову до дерева і ні сюди ні туди. Став кричати, а сусідка і собі в крик — злякалися обое, ради не дадуть.

— Хлопче! — гукнув я. — Злазь помаленьку, отак, як сидиш оце зараз: хвостом униз, головою вгору.

Він так і зробив, то й зліз незабаром. Мурка швидше повела його в хату, а він уже й не опинався, — видно, й сам був радий, що опинився долі.

Лежу я й дрімаю, коли чую, одна моя знайома обзивається. Вона живе у третьому дворі, у селянській хаті. Ця кішечка, властиво кажучи, єдина моя приятелька. Така вона собі щира, ласкава, тільки дуже маленька та ще дуже вже делікатна. Через те всі нею командують.

Коли вона підійшла до мене ближче, я зауважив, що начебто вона змарніла та стала ще тонша.

— Що, Чорнушко, — спитав я її, — мабуть, діток масте, що змарніли?

— Як би то вам сказати? Справді маю, хоч і не своїх. Та ще й не кошенята вони...

— О! А що ж?

— Курчата.

— Що ви кажете?!

— Та бачте, як вийшло. Сиділа я біля нашої хати, коли чую, щось пищить. Не так, як кошенятко, але все ж дуже жалібно, аж за серце бере. Пішла я пошукати, що і де воно. Довідалася, що то в хаті на полу у брилі п'ятеро курчаток. Тільки-тільки вилупились, ще й не обсохли гаразд, померзли, бідненькі, трусяться. Лягла я біля їх, щоб трошки погріти, а вони до мене так і попритулялися, мов кошенятка. Вилизала я їх, причепурила. Коли йде хазяйка. Побачила мене у брилі та як крикне! Думала, що я курчат поїла. Але подивилась, що всі живі та здорові, до мене попригорталась, і давай сміятись.

— Дивіться, люди добрі, яка кумедія! У мене кішка замість квочки курчат глядить!

А чоловік її й каже знадвору:

— Ой, гляди, щоб вона їхнє поїла!

— Куди там! Ще й вилизує, мов кошенят. Вона ж у нас якась завсіди чудна. Якби була охота їсти, то вже б досі поїла, а то вона їх за дітей прийняла. Нехай собі глядить!

Так я й zostалася біля курчат. Вже більш тижня їх доглядаю.

— А їхня мати квочка? — спитав я.

— Ми з нею приятельками стали. Першого дня, коли курчат пустили до неї під піч, я теж туди пішла. Вона так і кинулася до мене, трохи очей не повикльовувала. Я залізла в куточок і сіла, а курчатка до мене прибігли та попригорталась. Вона побачила, що вони мене так люблять, і вже вдруге не стала займати. Так тепер ми удвох біля їх — вони нас однаково люблять. Коли я йду до їх, то вони мені назустріч біжать та пищать, наче до матері. Я вже їх вилизую, чепурю, а гуляти удвох водимо. Я попереду, квочка ззаду, а діти посередині. Так і шуліки не страшно.

— Мабуть, вам дуже скрутно приходитьсь, Чорнушко? Робота важка!

— Ні, що робота, то нічого, я її ніколи не боялася і не боюся. А от мені трохи те трудно, що доводиться спати під піччю, а коли негода, то й цілий день там сидиш. Тепер там душно, курява, та ще, знаєте, кури не такі чепурні в своїй хаті. А ми, коти, любимо, щоб у нас було чепурненько.

Розмовляємо ми так з Чорнушкою і не ввертаємо уваги на те, що робиться навколо. Глянув тільки я зненацька — аж бачу, до нас підкрадається Мурка, наїжилась так, очі як огонь!

— Ой, тікайте, Чорнушко! — крикнув я й кинувся геть. Тікаючи, почув страшний крик. Оглянувся, аж то кричить Чорнушка, а на неї напосілася Мурка, куса її, дряпа. Чорнушка не має сили вирватись, тільки кричить. На крик звідусіль стали збігатися коти. Один найсміливіший кинувся розбороняти. Потім другий, третій. Наблизивсь і я. Бачу, вже цілий клубок качається, тільки лапами махають, аж курява встає. Мурка пустила Чорнушку і вчепилася в чорного кота, мого ворога та напасника. Уже на що здоровий кіт, а ледве-ледве вирвався. Але вона зараз вчепилася в другого, а як і той вирвався, то в третього, в рябого. Страшна така стала! Очі як у божевільної, шерсть

розкудовчена. Тут вибігла її пані з великою хусткою, накинула ту хустку на свою Мурку і, закутавши, понесла її в хату. Інакше не могла б узяти, навіть хазяйку б подряпала.

— Що то вона ще дома витворятиме? — зацікавивсь я і поліз на грушу; відтіль було видно все, що в покоях робиться. Бачу, Мурка сидить у коші біля свого одинчика (той і досі сидить у коші, мов малий), важко диха і божевільними очима навколо оглядається. А пані її милує, вмовляє, заспокоює.

Я швидше зліз з груші, щоб Мурка мене часом не побачила та не вискочила бити.

Сів під грушею, сиджу і думаю. Гірко мені було. Ту кішку, що не знає чого лізе до всіх битись, тепер он як заспокоюють, милують, а мене ніхто ніколи не пригорнув.

І взяла мене журба. Я вже старий, а мало доброго зазнав на своєму віку. Зимою завжди терпів холод, здебільшого живу надголодь, а вже щоб мене хто погладив чи хто приголубив, того я й не сподівався ніколи... І багато є таких, що мені прикrostі коять. От хоч би й сьогодні. Ще нічого не їв, а взяв шматочок, то його Мурка одібрала. Та ще й побила за це. Тепер у мисці, звичайно, порожньо: ті, що прибігли розбороняти, все розтягли. Зваживсь я піти подивитися, чи не викинула чого з кухні моя господиня. Пішов, подивився, нічого нема. Ліг біля хати й лежу. Сумую.

Коли дивлюсь — ідуть двоє: якийсь пан і пані, а за ними везуть, либонь, їхні манатки. Я догадався, що то будуть нові кватиранти у нас. Пан і пані пішли в покої.

"Ану, — думаю, — піду подивлюсь, що воно за люди. Може, як-небудь свій сум розважу".

Зліз на рундук і заглянув у сіни. Нікого не чуть; я вернувся на рундук і сів, зміркувавши, що коли нові сусіди вийдуть з покоїв, тоді я побачу, які вони.

Сиджу, сиджу, ніхто не виходить. Тим часом сонечко мене пригріває, вишня наді мною стиха шелестить... Незчувся, як і заснув.

Не знаю, чи довго спав, тільки чую крізь сон, що мене хтось на руки бере... Розплющую очі і бачу, що мене держить чужа пані. Ох, як я злякався! Так і вилетів у неї з рук. Втік аж до сусідів. Коли трохи заспокоївся, став думати про те, що сталося. Згадав, що пані взяла мене дуже обережно і всміхалася до мене.

Після того мене стало так і вабити на рундук. Я приходив і сідав там, але, як пані чи пан виходили, мені знову робилось так страшно, що я тікав.

Днів через три, коли я там сидів, вони вийшли обоє й почали мене кликати, та так ласкаво, приязно. Мало хто на моєму віку обзивався так до мене. Я розманіжився і дався, щоб вони мене взяли.

Вони понесли мене в хату, дали мені м'яса і молока. Я хоч і боявся, але все поїв.

Потім, коли вже нічого не зосталось, мені стало чогось так уже страшно, так страшно, що я присів і швиденько вибрався на город.

* * *

Після цього почалось для мене нове життя. Я оселився в нових кватирантів і там не тільки днював, але й ночував. Цього ще мені ніколи не траплялось. Раніше я ночував де-небудь на горищі. Бувало, сплю, та щохвилини прокидаюсь, щоб подивитися, чи нема якої небезпеки. Траплялося, що розплющую очі, а переді мною стоїть який-небудь

наїжений здоровенний котище. Тоді обороняйся, швидше тікай... не було спокою ні вдень ні вночі.

Тепер стало все по-іншому. Не знаю чого, тільки в мене з'явилося багато всяких звичок. Найперше я звик, щоб усе робилося в свій час, не раніше і не пізніше.

Вставав я о восьмій годині і зараз ішов трохи проходитися. О дев'ятій годині ми пили молоко. До другої я чепурився, гуляв і так собі — не спав, а, куняючи, думав про всячину. Рівно о другій годині повинно було обідати, бо коли спізнявалися хоч трошки, я починав дуже турбуватися. О шостій годині ми полуднували, о восьмій вечеряли, а о десятій я лягав спати. Од вечері до лягання я звик сидіти на колінах у пана. Коли ж почую, що б'є десяту годину, я встаю і спускаюсь додолу. Коли пан дуже вже захоплений читанням чи розмовою і сього не зауважує, то я торкаю його лапою. Це значить, що він повинен мене класти спати. Він бере мене на руки і несе в другу хату. Там біля грубки моє ліжко. Воно м'яке і застелене газетою. Такі простирадла я більше люблю, ніж полотняні. Мої пани примітили, що я вподобав сидіти на газетах, і стали мені слати простирадла з газет. Укриваюся я ковдрою теж з газети, і здається, що, неукритий, тепер би вже й не заснув. Мене добре вкривають, ще й підтикають навкруги, щоб не піддимало.

Хороші вони люди! Я їх полюбив, як рідних, завжди розказую їм казки й сиджу на колінах хоч у того, хоч у того.

Але раз я їх скривдив. Тяжко та соромно й згадувати! Се було вже восени. Трохи не місяць все йшли дощі. Коли ж іноді виглядало сонце, я все-таки не зважувався далеко ходити, бо було мокро і я міг не тільки замочити лапи, але й задрипатись. Раз трапилося, що цілу ніч не було дощу, й на ранок трохи протряхло. Принаймні в бур'янах та в траві не було дуже росяно. Я побіг погуляти та одвідати знайомих: давно вже нікого не бачив. Зустрівся з гнівливою Муркою — обминув здалека; потім зустрівся з чорним котом — від того сховався за комору. Наостанку прибіг у Чорнущин двір. Вона сиділа біля хати проти сонця. Здавалась такою смутною, невеселою. Я привітався й спитав, чого вона така?

— Що ж, — каже, — сумно тепер мені живеться. Курчата повиростали і зо мною ходити вже не хочуть. Охоче б я стала до кого за няньку, бо мені як нікого глядіть, нікого жалувати та вилизувати, то я світом нуджу...

— А може, в кого з сусід є кошенята?

— Та є в однієї, так вона до їх і близько не припуска. Я вже розпитувалась...

Почав я питати про новини. Почув, що Мурці все біда з синком. Якийсь він у неї неподобний вдався! Мишей зовсім не їсть, до м'яса не дуже охочий, зате як побачить солоні огірки або шатковану капусту, то робиться сам не свій. Через те має завсіди прикrostі. Куховарка не звикла, щоб коти таке їли, і ставить не накрите, а він візьме та й поїсть. Ну, звичайно, його за це карають. Матері він уже не хоче коритися. У коші не хоче спати, а лізе на що-небудь тверде. Тікає гуляти і не знати де ходить. Дуже любить блукати поміж квітками. Ряба кішка, що живе у тієї пані, що має троє дітей, — вони дуже люблять котів, — казала, що бачила його аж на леваді. Якби тее знала матінка, то

було б йому! Левада ж ця аж за містечком, і поки туди добіжиш, то зустрінеш безліч хлопців та собак. Одним одного сина має та Мурка, а не вміла довести до ума!

Забалакався я з Чорнушкою і не огледівся, як хмари найшли. Дощ як сипне, та рясний такий та краплистий! Чорнушка радила пересидіти у їх під повіткою, а мені чогось схотілося зараз вернутися додому, та поки добіг, був мокрий, мов у річці скупався.

Прибіг до дверей — зачинені. Став я на задні лапи, підскочив і почепився передніми на клямку. Завжди так роблю, бо тоді клямка стукне, а там у хатах почують і одчинять. Так і на цей раз я почув швидку ходу, і пані зараз одчинила мені.

Завжди, коли мене змочить дощ, пан або пані беруть газети або яку хустку і обтирають мене. Але сього разу пані щось клопоталася з обідом, а пан дуже уважно читав газету, і ніхто не звернув уваги на те, що я був мокрий. Підійшов я до пана і зупинився: мовляв обітри. Але він не бачив, бо похнюпився над читанням. Ненавиджу я газети та книжки! Вони тільки заважають. Оце злізеш кому на коліна, щоб тебе приголубили, а воно книжку держить, — через неї на тебе уваги не звертає. А хочеш заснути на колінах над ухом тобі шелестить, спокою не дає!

Ну, бачу, що пан захопився читанням, пішов я і штовхнув його.

— Котику, що тобі? — спитав, а очі від газети не одвів.

Така неувага мене образила; я розсердився. Підійшов і став сам витиратися об панові ноги.

Спересердя я це робив так швидко, що він зауважив. Торкнувся рукою своєї ноги, аж вона зовсім мокра.

— Оце лихо! — скрикнув він і, вхопивши якусь газету, став мене витирати. Але се було вже не потрібне, бо я й сам усе зробив як слід. Я зліз до його на коліна, скрутився клубком і незабаром заснув. Прокинувся тільки тоді, як пан клав мене на ліжко. Хотів я знов заснути; коли згадав, що треба причепуритися. Умився я, почистив нігті, вилизав усього себе і злякався, побачивши перед собою якогось нового кота. Але в ту ж мить зрозумів, що на стіні проти мене дзеркало і що той кіт — то я сам. Знічев'я став сам на себе роздивлятися і здивувався. І не диво було, що я сам себе не пізнав. Став я великий, гладкий, повновидий та блискучий, аж вилискуюсь. На сивих моїх лапах у мене впоперек чорні смужки, наче наручніці. Шия біласта, ніжна, й на ній такі самі смужки, попростягалися вони теж від рота до вух, та й увесь я пописаний цятами та смугами, наче найкращий маляр розмальовував мене. Вуси і брови густі, білі.

Скільки я на світі прожив, а не знав, що я такий гарний. Мило було мені дізнатися про свою вроду. Скочив я з ліжка й побіг у другу хату Хотілося показатися, який я хороший.

Зирк туди-сюди — нікого нема. Чую, чудові пахощі. Понюхав, — пахне печеною рибою. Вона на столі. Тиша. Нікого не чути. Було вже пізно, і мені хотілось їсти.

Сів я долі і сиджу. Якось песпокійно почувався. Якась таємна турбота була у мене на серці. Посидів біля дверей, але не сиділося. Сів ближче до столу, і там щось не сидиться. Так чудово пахне, що аж у голові морочиться! Сів біля самісінького столу, на

стілці, ще дужче, ще краще пахне!.. І нікого не чуть... "Ну, — думаю, — що буде з того, як я візьму шматочок?.. Адже цим я нікого не скривджу. Вони й самі б його мені дали, — значить, я своє візьму, тільки що раніше. От хіба недобре, що я візьму паче потайки... Але що ж робити, коли їх у хаті нема? Якби були, я б попрохав, а так у кого я спитаюся?"

Скочив на стіл і взяв шматок. В одну мить проковтнув його. Вхопив другий... У мене голова мов закрутилась, і я вже нічого не пам'ятав! Чув тільки дивний смак печеної риби...

Коли чую: "Ох, коте, коте, що то ти робиш?!"

Пані!.. Я так і злетів зі столу. В пам'яті моїй залилася миска, де було лише два шматочки риби та й годі, а вона ж була повна...

Я не знаю, що тоді зо мною зробилося. Знаю тільки, що в моєму житті ніколи я не зазнавав такого жаху, такого жалю, такого пекучого картання совісті! Як я міг поїсти всю рибу в тих людей, що мене так любили, що мене жалували, що ніколи нічого мені не жалкували!.. Я трохи не розбив собі голови, розігнавшись до дверей. Двері були зачинені. Непереможний жах та докори совісті навчили мене, що робити. Я вхопився лапою за двері й щосили потяг до себе. Вони одчинилися. Я вискочив у сіни, де надвірні двері були одчинені, і подався на город. Біг, як несамопитий, сам не знав куди й чого. Дощ мене мочив, вітер холодив. Опам'ятався тільки тоді, як опинився аж у п'ятому городі, де живе мій ворог, чорний кіт. Але тепер мені все було байдуже! Я заліз між якісь мокрі колоди і сів. Сидів там аж до самого вечора, але й це мені було байдуже. Що я перечув за цей день, я не можу й розказати!

Мене пік такий жаль, що і дощ, і вітер мені не дошкуляли.

Я не міг зрозуміти, як я міг те зробити! Як я міг з'їсти всю рибу?! Я наївся тієї пахучої смачної риби так, що мені було важко, а їм, наче на глум, покинув по одному шматочку покуштувати. Який я безсовісний! Який я злодій неперетворений! Як я міг їх так скривдити?! Що мені робити? Хіба піти перепросити? Але як я їм на очі покажуся? Я ж згину з сорому! А все-таки треба перепросити, покаятись, щоб вони не думали, ніби в мене зовсім нема совісті, ніби я якийсь пройдисвіт. Запевне, простити мене вони не можуть (хоч би я й не всю рибу поїв), але все-таки мені легше буде, коли вони побачать моє каяття.

Виліз я з колод, роздивився, чи не видно де якої небезпеки, і побіг. Не знаю, як у мене стало сили підскочити і почепитися на клямку, щоб постукати. Мені одчинила моя господиня, що саме виходила від квартирників. Я присів, притулив уха до голови і тихенько попрямував у покої. Бачу, там світло засвічено; вони сидять і розмовляють. У мене стиснулося серце. Мені згадалося, як ще недавно я був у сій хаті мов рідний і в цю пору сидів у пані на колінах, сухий, чепурний; було тоді мені тепло, добре, а совість я мав спокійну, як літній день. А тепер що? Ох!.. Я вліз у хату і присів біля порога.

— Дивись! Наш кіт прийшов! — скрикнула пані. Я сидів і не ворухився, ждав, що мені скажуть іти геть.

— Але що це з ним? — спитала вона. — Котику, іди сюди! Іди, сивенький!

Я підвівся і, присівши, поліз до неї. Зупинився перед нею, не підводячи голови.

— Котусю, що з тобою?

У мене серце тьохнуло від радощів. Голос у неї був такий ласкавий. Я підвівся і, простягти лапу, торкнувся до її сукні.

— Лізь, лізь, розбійнику, нема що з тобою робити!

Я в ту ж мить опинився в неї на руках і притулився, увесь тремтячи. Почав тихеньку казочку. Голосної ще не смів.

Пані погладила мене. Тоді я від радощів завів такої голосної, що в мене в самого в ухах залящало. Ох, який же я був радий, який щасливий! Я став мов шалений. Я крутився, чіплявся на шию, ліз цілуватися.

Коли я зовсім помирився з панею, то пішов до пана. І він мене простив. Тоді мені дали їсти. Я їв, хоч соромно мені було. Їжа нагадувала мені моє злочинство... Незабаром вони положили мене спати, вкрили, попідтикали.

Вони обоє простили мене. Після того я ніколи, ніколи не робив їм ніякої шкоди. Я завжди знаходив у собі досить сили, щоб змагатися зі спокусою.

Але мені судилося пережити тяжкі години; про це розкажу іншим разом.

* * *

Весною, одного дня, я зауважив у наших хатах якийсь чудний рух. Пан і пані збирали все своє й складали в коші. Мене се невимовно стурбувало: адже так роблять люди, коли збираються покинути домівку. Турбота моя була така велика, що я зовсім не міг їсти і: ходив по хатах, як одурманений.

Мої пани це примітили, стали мене жалувати, заспокоювати і вмовляли не журитись. Се ще більше мене вразило, бо коли вмовляють не журитись, то, значить, є чого журитись...

Моє серце правду віщувало: через два дні вони виїхали, забравши свої коші.

Хто розлучався з своїми найлюбішими, хто не мав уже надії їх побачити, тільки той може зрозуміти мене... Два дні я сидів у порожніх хатах і тоді нічого не їв і не пив. Навіть моя господиня звернула на мене увагу і взяла до себе та дала м'яса; того досі вона ще ніколи не робила. Але я не міг їсти, а швидше вернувся, в порожні хати і сів у куточку. Я все дивився навколо, згадував, і серце моє розривалося від муки.

Он там, — згадував я, — на тому кріселку сидів пан, а я, бувало, в його на колінах спочиваю, як вернуся з гулянки. А тут біля вікна звичайно сиділа пані... Бувало, як вертаюся з гулянки, вона дивиться у вікно і вітає мене... Який жаль брав мене, як я те все згадував! До свого ліжка я й не підходив, хоч воно лежало незаймане біля груби. Нікому мене положити, нікому вкрити, нікому, голублячи, мені на добраніч дати.

Далі моя господиня винесла мене відтіля і замкнула двері. Я цілий день ще сидів під ними, а потім подався світ за очі. Опинився аж на леваді й заліз там у кущі. Мабуть, з тиждень я жив там. Було холодно, були дощі, але я ні на віщо не звертав уваги. За увесь час впіймав кілька жуків та пив воду з калюжі. Останній раз, коли я нахилився пити, я побачив у воді себе й ледве пізнав: став сухий, малий, боки позападали, шерсть мов повилазила. От що зі мною зробило моє горе!

Отож я зважив вернутися додому, хоч боляче мені було бачити ті місця, де я був такий щасливий і де я втратив те щастя.

Побіг.

Перебігаю Мурчин двір — своїм очам віри не доймаю! З Мурчиної господи виходить Чорнушка. Та така огрядненька, на виду кругленька і весела.

— Чорнушко, чого ви тут?! — скрикнув я.

Вона спершу мене навіть не пізнала, а потім аж лапою видок закрила.

— Ой, Сивку, Сивку! — вимовила вона трохи не з плачем. — Що це з вами? Вас пізнати не можна!

— Горе мене зробило таким, — сумно відказав я.

— Знаю, що вам судилося! І як же я вас жалкувала! Кілька разів я приходила вас шукати, та ніде не могла знайти, думала, що ви пішли світ за очі.

— Так і було. Тепер оце вернувся і не знаю, що робити. Якби я знав, куди вони поділися, то пішов би хоч здалеку глянути. Не можу я без їх жити!.. Я, мабуть, умру...

— Не журіться так! — стала вмовляти мене Чорнушка, а в самої сльози тремтять на очах... — Не журіться! Ви, мабуть, нічого не їли. Стривайте, я вам зараз винесу.

Побігла і через хвилину винесла чималий шматок м'яса. Я з'їв його. Потім став розпитувати, чого вона опинилася тут.

— Та за се повинна дякувати Мурчиному синові. Адже ви знаєте, що хлопець не такий вдався, як усі. От що він зробив. Треба вам сказати, що він узяв собі звичку ночувати надворі, хоч це йому забороняють і мати, і пані. Але він нишком тікає. Одного разу рано-вранці чує пані, що щось дряпається у двері на веранді. Встала й одчинила. Бачить, входить він (тепер його звуть Максом) і кладе пані до ніг гарнісіньке сиве котенятко. Живісіньке й здоровісіньке. Ох, Сивку, якби ви його бачили, яке ж воно хороше! Таке м'якесеньке, як пушок, кошлатеньке, вушки — мов трояндові пелюсточки, підошовки теж рожеві, очиці блакитні, а погляд пильний, пильний та поважний. Ох, що то за краса, що то за втіха!

— Як ви, Чорнушко, любите дітей! — зауважив я. — Але кажіть швидше далі!

— Ну, пані, звичайно, страшенно здивувалася. Річ нечувана, щоб кіт приносив котенят, бо вам, котам, байдуже до їх, ви навіть їх не любите.

— Вибачайте, Чорнушко, — заперечив я. — Коли у нас була сіра кішка і в неї були діти, то я часто сидів з ними в коші, грів їх, вилизував навіть; а коли вони старші повиростали, то робили зі мною, що хотіли. Бувало позлізають усі на мене та давай мене за вуха та за хвоста сіпати. Стрибають по мені, як навіжені. Але я їм нічого не казав, терпів, хоч мені тоді ніколи спокою не бувало. Вони більше любили гуляти зі мною, ніж з матір'ю.

— Ну, то таких котів, як ви, мало! Та навіть і ви, я думаю, коли б побачили таке котенятко, що хтось покинув, то не надумались би взяти його та принести додому. Се може зробити кішка, та й то зовсім не кожна. А Макс те зробив. Десь надибав малого, і шкода йому його стало. Взяв і приніс, та так обережно, так делікатно, як се могла б зробити тільки рідна мати.

— Але я не розумію, чого ви там опинились?

— Ось стривайте — розкажу. Коли побачила Мурка несподівано те котеня, то страшенно розгнівалася. Побила сина, подряпала господиню і навіть дитятко скубнула. Пані не знала, що їй робити. Котенятко мале, догляду треба — треба ж його вилизати, приспати. Молочко сяк-так воно вже могло пити, але без няньки ніяк його покинути. Тут пані згадала про мене. Вона чула, що я добре доглядаю малих і люблю се діло. Звеліла принести мене. Уявіть собі, Сивку, як я зраділа, коли мені доручили той скарб дорогий!..

— А Мурка, Мурка?!. Вона вам що??

— Того їй не питаєте! Самі розумієте. Але за мене оступалися пані та наймичка. Та ще ж мені з дитиною дали окрему хату, і Мурки туди не пускають. Ну, бувайте здорові, Сивку, мені треба до дитини.

Побігла вона, а я поплентався до свого городу. Коли чую, знайомий любий голос: киць, киць, киць!..

Я так і похилився на траву. Лапи у мене затремтіли.

— Киць, киць, киць!.. Сивку!

Се ж голос моєї пані! Я прожогом кинувся на той голос. Я плутався в бур'яні, падав, стрибав, як божевільний.

— О, котику мій сивенький, де ж то ти був? — Пані вхопила мене на руки. Я весь трусився, пригорнувся до неї, спустив додолу очі. Почував себе без краю щасливим! Але разом з тим мені чогось було соромно. Мабуть, я вже трохи здичавів там на леваді.

Пані посмутніла.

— Що це наш Сивко такий неласкавий? — мовила вона своїй господині. — Невже встиг забути мене?

І як вона могла подумати, що я міг її забути?! Я поліз цілуватися.

Папі понесла мене на руках. Спочатку я не звертав уваги, куди вона мене несе, а коли побачив, що ми йдемо вулицею, то злякався. Я ніколи не виходив на вулицю: там завжди собаки та хлопці.

Вчепився я в блузку всіма чотирма. Зустрічали і собак, і хлопців, але вони мені нічого не могли зробити, бо був на руках у пані.

Наостанку ми прийшли до двоповерхового будинку. Пані понесла мене на другий поверх. Там нас зустрів пан і посадив мене собі на коліна. Пані принесла мені їсти і пити. Але з радощів мені було не до їжі! З ввічливості, щоб їх не образити, я трохи попоїв і зараз знову зліз на коліна; то в одного посиджу, то до другого піду. Я їх обох однаково люблю.

Так я пробув у їх аж до вечора. Коли сонце стало заходити, пані однесла мене додому.

Цілу ніч я ходив по городу, мріяв, розмислював і іноді співав. Та трохи собі біди не накликав, — бо, почувши мій спів, чорний кіт прийшов і хотів зо мною битись, але я втік. Проте ся напасть не зіпсувала мого настрою. Я підождав, поки ворог зайде далеко, і знов став ходити та співати, тільки вже помаленьку, сам до себе, щоб ніхто не

чув.

Коли стало світати, мене почало тягти до моїх панів. Став пригадувати, куди ми йшли, та міркувати, чи не можна туди пройти не улицею, а городами. І справді можна було, хоч і не скрізь; у всякім разі бігти вулицею доводилось небагато.

Як я се зміркував, так і пустився туди, — не було моєї сили втриматись. Прибіг, аж там двері зачинені. Кричати боявся, бо могли почути також і вороги. Сів та й сиджу, жду, що, може, хто з їх вийде або як-небудь з вікна побачать.

Справді, побачили з вікна і взяли мене. Та як же вони втішалися, що я сам до їх прийшов!

* * *

Повелось так, що я вранці до їх приходив, а увечері йшов геть. Взагалі обставини склалися добре для мене: до їх приходив щовечора один знайомий, а як ішов додому, то забирав мене з собою і односив аж до воріт моєї господині. Коли траплялося, що той пан сидів довше, ніж треба, то я нагадував йому, що пора йти, і він схоплювався, засоромлений, та поспішався взяти мене і йти геть. Правду кажучи, я сам охоче сидів би довше, а ще краще було б мені зовсім оставатися, але раз я повинен був іти геть, то я робив так, як мені веліли мої обов'язки. А як я люблю, щоб усе робилося в свій час, то рівно о дев'ятій годині ми мушили збиратися в дорогу.

Але по ночах я зовсім не міг спати. Ніяк не міг діждатися того часу, коли мені пора йти. Став приходити все раніше та раніше та цілими годинами дожидався на рундуці, бо на їхньому рундуці все-таки було мені якось легше, ніж у нас на городі.

Одного разу я прийшов, мабуть, о третій годині ночі. Сиджу на рундуці і куняю. Коли Мені здалося, що біля вікна на другому поверсі, де жили мої пани, щось ворухнулося. Підняв голову і бачу, що вікно одчинене і біля його стоїть пані: мабуть, хотіла вона подивитися, яка ніч; а ніч була місячна, тепла. Потім пані спустила очі вниз і зустрілася з моїми очима. Се була одна мить. Пані одійшла, але вікна не зачинила. Така була в їх звичка, щоб у другій хаті вікно було вночі одчинене, коли хоч трошки було тепло. Се їм потрібно, здається, для здоров'я.

Тоді в моїй голові промайнула одна думка... Подивився я уважно вгору і навколо і побачив, що біля самого того одчиненого вікна є дерево. Зліз я на його, потім — стриб! І опинився на вікні. З вікна на поміст. Увійшов у хату і, побачивши на канапці купку паніних блузок, що звечора принесла прачка, зліз на їх, скрутився і заснув надзвичайно міцно та смачно, — бо таки я останнього часу не досипляв.

Прокинувся, почувши, що мене будять, беруть за лапи, за голову. Бачу, біля мене стоять пан та пані і дивуються. Мені стало соромно, бо я, властиво, без дозволу вліз у вікно; та ще, може, мені не слід було лягати на ті блузки...

Але пани не розгнівалися, а навпаки, втішалися, який я розумний та догадливий. З того часу я міг приходити, коли хотів, і таким чином зовсім оселився у їх. До моєї господині я тільки інколи навідувався, але все-таки навідувався, бо то ж був мій рідний куток. Одного разу побіг одвідати Чорнушку. Викликав її, вона вийшла.

Хороша така стала, блискуча, оксамитна і весела, очі аж сяють. Як вийшла, то

ледве привіталася, як зараз скрикнула:

— А знаєте, ми з Муркою стали подругами!

— Подругами з Муркою? — я аж остовпів.

— Вам це здається неможливим?

— Та це ви смієтесь з мене?!

— Ні, не сміюсь, кажу насправжки. Ось послушайте! Якось сиджу я і чепурю свого вихованця; коли Мурка у вікно. Стала і на мене гнівно дивиться. Я злякалась і швидше затулила собою котенятко, щоб вона його не подряпала. Вона те побачила, і їй стало мов ніяково. Далі каже:

— От ви малого сховали, а я хотіла на його подивиться. Все ж таки воно нібито мені онуком приходитьсь. Покажіть мені його!

— Ні! — відказала я, хоч і думала, що горе мені за це буде. — Ні, не покажу. Хто його зна, яка у вас думка... Може, ви його бити будете...

Вона — нічого. Сіла долі і замислилась. Потім говорить:

— І справді, не диво, що мене всі бояться й не люблять. Я ж до всіх чіпляюся... А я, властиво, зроду не сердита. Та ось я тобі розкажу, чого я такою стала. Коли я була ще підлітком, то була дуже весела та жвава. Цілий день, бувало, бігаю та стрибаю, все мені ставало за іграшки: і суха груша, і папірчик, і мотузочок усякий. Граюся, бувало, граюся, а далі так утомлюся, що впаду й засну. Як висплюся, тоді знову схоплююся, знову починаю те, що раніше робила. А тоді у моєї пані гостювала одна своячка, — так років десять, мабуть, мала. Отож вона завела цей звичай, щоб недоїдки котам виносити і щоб хто хотів, той приходив їсти. Бо, — казала вона, — є такі коти, що господині у їх недобрі та скупі, то нехай ті коти приходять до нас — ми, що можемо, те й даватимемо. Добра дівчина вона була і котів щиро любила! Дуже вона любила гратися з нами, а так, як я була найвеселіша, то вона зі мною найбільше й гуляла. Але гратися як слід вона не вміла — не гралася, а дратувала.

Наприклад, візьме та пальцем мене по носі й зачепить раз, другий, третій, безліч разів. Воно ніби й трохи не боляче, але коли це робиться без упину, настирливо, то так роздратуєшся, що не знаєш що зробив би. Потім я старша стала, поважніша, вже у мене й діти свої були, — думки вже не ті, щоб гратись та крутитись, а вона вимагає, щоб я таки поводитись, як раніше. Та й докучає мені, та й докучає мені, що, бувало, хоч на стіну дерись! Та так щодня! Тоді я й звикла все сердитись: що не побачу, не почую, все мене дратує... Та от так і досі...

Отак розказала мені Мурка, а потім замовкла і знову замислилась.

Стало мені її шкода. Схотілось мені показати їй малого. Я взяла та й одійшла трохи від його. Дивлюсь, а воно заснуло. Лежить на спинці, рожеві устонька у сні розкрило. Хороше таке, повновиденьке! Мурка підійшла близенько.

— Яке ж воно гарнісіньке! — сказала вона з утіхою. — Люба Чорнушко, будемо жити у згоді та виховувати це миле сотворіння!

І почала мене лизати. Я її. Так вилизали одна одну, що аж мокрі обидві стали. Яка я тепер щаслива, ви собі і здумати не можете! Слухайте, Сивку, зайдіть до нас у гості,

подивіться на нашого малого!

— Ні, дякую, Чорнушко, — відмовивсь я швиденько, думаючи, що там міг би зустрінути Мурку. — Дякую! Мені треба поспішатися додому.

— Годі, Сивку! Чого вже там так поспішатись! Ви, може, думаєте, що Мурка вас поб'є? Ні, ви тепер цього не бійтеся. Я навіть повинна вам переказати те, що вона мене просила: вона прохає у вас вибачення за давнішні образи і обіцяє їх вам не чинити більше. Ходім, ходім! Та тепер її у мене й нема. Вона пішла до Макса — він тепер оселився на гусятнику.

Не можу сказати, щоб у мене було спокійно на серці, коли я ліз за Чорнушкою у вікно.

У хаті, в куточку, на барвистому килимку, сиділо сиве кошеня. Справді, дуже непогане, тільки вже занадто кошлате, наче пір'їна.

Як побачило воно мене, зараз витяглося — високе таке, на довгих ногах, вип'яло спину, боки стали плісковаті, мов у риби, а хвіст зробився схожий на ту щітку, що нею чистять лампи. Почало виступати проти мене боком, очі витріщило.

— Що ваш вихованець зроду котів не бачив, що таю поводитьсь? — спитав я трохи ображений.

— Та так, як і не бачив. Ми ж його не часто водимо гуляти, та й то тоді, як у саду нікого нема. Але подивіться, яке воно хороше! Правда?

— Правда! — ввічливо згодився я. — Що ж, Чорнушко, ви, значить, зовсім покинули ваш двір?

— Ні, я туди вернуся, як виросте оця дитина. Мені було б шкода покинути мій рідний куток. Та й господиня у мене добра. Хоч і не годує мене так, як тут годують, але це через те, що вона кращого не має і не їсть кращого сама.

Чого люди нас називають невірними? — став я міркувати. "Кіт, мовляв, і сякий, і такий, він звекає місця, а не до людини". Бо люди вважають, що ми повинні любити наших хазяїнів і коритися їм, хоч як би. вони з нами не поводитись. І що в тому поганого, коли ми справді звекаємо до місця? Адже в людей, хто любить свій край, то кажуть, що це дуже гарно; чому ж — коли ми любимо наш рідний край, то це має бути погано? Та коли хазяїни поводяться з нами добре, люблять пас, то й ми любимо їх і йдемо за ними хоч на край світа.

— Кажуть, Сивку, що ви зовсім перейшли до тих панів.

— Зовсім. Вони мене люблять, і я їх люблю, через те мені було б тяжко жити окремо.

В цю мить на вікні з'явилась Мурка. У мене в очах потемніло, незважаючи на те, що переказувала Чорнушка... Мурка стрибнула додолу і підійшла до мене. Вираз її очей був тихий, лагідний такого я в неї ще й не бачив...

— Здорові були, Сивку! — привіталась вона. — Як маєтесь?

— Дякую, шановна Мурко, дякую! — поспішився я відказати, але мій голос тремтів. Вона лизнула мене кілька разів... Я сидів, як на жару!.. Потім вона пішла до малого і стала його чепурити. Воно ж саме розгулялось: почало чіплятися їй на шию, тягти за

хвіст, стрибати навколо. Вона те все терпіла. Тільки раз трохи не розсердилась. Це тоді, як вона хотіла йому виллизати шию, а воно взяло та вчепилося їй в обличчя всіма чотирма. Проте вона перемоглася й не розсердилася, тільки придавила його лапою до килима і, не зважаючи на те, що воно вимахувало лапами, таки вилизала як слід і шию. Воно розсердилось і, як вона його пустила, напалось на мене і одно настовбурчується та виступає проти мене — то з одного боку, то з другого. Не знаю, чи довго б це велося, але, пнучись зробитися якомога вище, воно перекинулось і після того так засоромилось, що сховалось і більше не вилазило. Може, й заснуло де в куточку.

Коли я добре нагостювався, то побіг додому, бо вже скучив за своїми любими панамі.

Джерело: Кибальчич Н. К. Спогади кота Сивка: Казки та оповідання.— К.: Веселка, 1993.